

Annorlunda kriminalvård krävs vid hedersbrott

Omkring ett hundra personer har dömts för olika hedersrelaterade brott i Sverige, men det finns fortfarande stora kunskapsluckor inom området i Kriminalvården. Kriminologen Jamila Hussein har skrivit den kanske mest kompletta boken hittills om heder och hedersvåld.

När Jamila Hussein var sexton år råkade hon få se en tonårspojke som knivmördade sin mamma på en trafikerad gata, mitt i Baghdad. Han sträckte upp sin blodiga kniv. Väl hemma frågade hon sina bekanta varför en pojke kunde döda sin mamma. Vissa svarade att pojken var galen, andra att han var obildad och ung, men några sa att han var en riktig man som försvarade sin heder. De olika svaren fick henne att börja söka hedersmordets verkliga orsaker

Jamila blev lärare i kriminologi och kriminalvård på Salahaddin universitetet i Erbil, Irak. I tjänsten ingick att hon och eleverna gjorde regelbundna studiebesök på stadens fängelse. Där mötte hon två flickor som var utsatta för hot om hedersmord, men polisen hade ingen annan plats att skydda dem på än i fängelset bland ett trettiotal andra, delvis grovt kriminella, kvinnor. I samma fängelse träffade Jamila flera gärningsmän som var dömda för hedersmord. De behandlades väl och fick ofta besök av beundrande släkt och vänner. Orättvisan var beklämmande för henne.

När Jamila Hussein kom till Göteborgs universitet år 2002 upptäckte hon, inte minst i samband med mordet på Fadime Sahindal, att det fanns en stor okunskap i beskrivningen av hedersbrott i Sverige. Jamila träffade många hedersutsatta flickor här som bad henne att öppet berätta om deras situation. Det ledde till en lång forskarkarriär om heder och hedersbrott.

– Kriminalvårdens mål är i regel att få klienten att lämna sin kriminalitet och återanpassas till samhället. Klienternas bakgrund utreds utifrån sociala, ekonomiska eller psykologiska faktorer och en behandling erbjuds. Men när det gäller personer som har begått hedersbrott är situationen annorlunda, säger Jamila Hussein.

Här finns sällan några psykiatriska eller individualpsykologiska problem hos gärningsmännen utan bakgrunden är kollektivets starka påverkan och acceptans. Till skillnad från andra kriminella vill den som begått ett hedersbrott ofta berätta öppet vad han har gjort. Det är själva poängen, att andra ska få veta.

– Det är därför traditionella behandlingsprogram, som Idap mot våld i nära relation, inte fungerar för dem. De känner inte att de har gjort något brottsligt. De identifierar sig inte med andra kriminella och våldsverkare utan ser sig själva som hedersamma män. De har tagit sitt ansvar, en syn som stöds och förstärks av deras närstående, säger Jamila Hussein.

Flera av dem som i Sverige har dömts till livstids fängelse för hedersmord – som 19-årige Pela Atroshis farbror och 26-årige Fadime Sahindals pappa – har senare fått straffet omvandlat till tidsbestämt på grund av skötsamhet under fängelsetiden. De är ofta inte kriminella i övrigt.

Vart tionde mord i Sverige under 2016 var hedersrelaterat, enligt Nationella kompetensteamet på Länsstyrelsen Östergötland, men medvetenheten om den hårda synen på hedersmord och de långa straffen i Sverige har medfört att många brott sannolikt döljs som olyckor eller självmord. *Riksföreningen GAPF – Glöm aldrig Pela och Fadime* – menar att Sverige har minst tio så kallade "balkongflickor" som har rubricerats som självmord och som aldrig nått en domstol. Jamila Hussein säger att samma fenomen har uppstått i hennes hemland, Kurdistan, efter att straffet för hedersmord har skärpts från några månader till 15-20 års fängelse.

– Misstänkta självmord från balkonger eller att någon har bränt sig själv har ökat och det lämnar inga spår efter sig. Men traditionella hedersmord sker öppet, på dagtid, för att folk ska veta. Man använder kniv eller pistol och anmäler sig sedan direkt till polisen och berättar vad man har gjort, säger hon.

För att kunna rehabilitera dessa gärningsmän menar Jamila Hussein att det krävs en förståelse hos kriminalvårdens personal för detta annorlunda synsätt. Ett återanpassningsprogram måste innehålla tydlig information om det svenska samhället, om jämlikhet, demokrati och mänskliga rättigheter. Jamila är övertygad om att det är möjligt att förändra dessa attityder, att gärningsmännen kan lära sig att respektera kvinnors rätt till ett eget liv och att gärningsmännen inte behöver fortsätta vara slavar under kollektivets starka sociala tryck.

– **Vi måste angripa problemets kärna, vilket i praktiken innebär att alla, inte minst nyanlända, måste få bättre information om det svenska samhället från början och integrationen måste förbättras.** Ju sämre integration desto större benägenhet att hålla fast vid gamla kulturella beteendemönster och normer. Allt hedersrelaterat våld har starka kulturella kopplingar, säger Jamila Hussein.

Text och bild: Hans P A Karlsson

Jamila Hussein är sociolog och kriminolog från universitetet i Erbil, Irak och har skrivit boken "Heder och Hedersvåld Berättelser, fakta, fördomar" Bokförlaget Korpen (2017)